

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГЫН ШИНЖИЛГЭЭ

Ц.Ганболд

МУИС, ШУС, Нийгмийн ухааны салбар,
Улс төр судлалын тэнхимийн зөвлөх профессор

С.Хасчулуу

МУБИС, Нийгэм, Хүмүүнлэгийн Ухааны Сургууль,
Нийгмийн Ухааны Тэнхимийн докторант

Хураангуй

Дэлхийн аялал жуулчлалын хөгжил нь 1960-аад оноос эхлэлтэй хэмээн эх сурвалжууд дурдаж байна. Хагас зуун жилийн турш хурдацтай хөгжиж ирсэний дараа аялал жуулчлал дэлхийн хамгийн том “Аж үйлдвэр” болжээ. Тиймээс дэлхийн улс орнууд аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэхийг зорьж байна.

Даяаршиж буй өнөө үед аялал жуулчлал нь хөгжлийн түүчээ нь болж чаддаг, хамгийн энх тайванч, аливаа бүхнээ бусадтай хуваалцдаг гайхамшигтай салбархэмээн илэрхийлэгдсээр байна. Өнөөдөр нийгэм өөрөө аялал жуулчлалын хүчирхэг эрэлтийг бий болгож, өндөр хөгжилтэй орны иргэд өөрсдийн хэвшмэл ахуйгаас өвөрмөц соёл, иргэншил, онгон дагшин байгалийг зорин очихыг эрэлхийлдэг болжээ. Энэхүү хандлага нь аялал жуулчлалын зах зээлд өөрийн өвөрмөц дүр төрхөөр оролцох давуу боломжийг улс орнуудад олгож байна. Энэхүү салбарын бий болгодог эдийн засгийн өсөлт, ажлын байр, хөгжлийн боломжуудыг дагаад тогтвортой байдал гэдэг үүрэг хариуцлага ирдэг.

Түлхүүр үгс: Аялал жуулчлал, аялал жуулчлалын бодлого, тогтвортой байдал, хөгжлийн үл үзэгдэгч хөдөлгөгч хүчин

Бодлого гэж юу вэ?

"Бодлого" буюу "Олон нийтийн бодлого" гэж юу вэ? Түүний тайлбар нь өөрийн гэсэн аргументыг агуулдаг гэж Ховард М.Лейчтер үзсэн. Харин Жеймс Андерсон "Энэ бол эрх мэдэл бүхий хүмүүсийн зорилго руу чиглэсэн цуврал арга хэмжээ юм" гэжээ.

“Бодлого” гэдэг нь тухайн байгууллага тодорхой хугацаанд хэрэгжүүлэх гэж буй чиглэл, зорилгыг илэрхийлдэг. “Бодлого” нь макро өнцгөөс томъёолох хандлагатай байдаг. Тернерийн (1997 он) үзэж буйгаар бодлогын хөгжил нь хоорондоо холбоотой гурван асуудалтай байдаг: Нэг нь улс төрийн болон бусад корпорацийн гол оролцогчдын зорилго, нөгөө нь шийдвэр гаргахгуравдугаарт, шийдвэр гаргах бус аргууд. Харин Америкийн эрдэмтэн Чарльз Р. Голднерийн (2005 он) аялал жуулчлалын бодлогын бүтэц, бүрэлдэхүүнийг үзвэл энэ нь аялал жуулчлалын бодлогыг хөгжүүлэх хүрээг ойлгоход хувь нэмэр оруулдаг. Аялал жуулчлалын философи нь аялал жуулчлалын бодлогын үзэл суртлын үндэс, үнэт зүйлийг томъёолох, аялал жуулчлалын хөгжлийн ерөнхий чиг хандлага, аялал жуулчлалын гүн ухаанд суурилсан

хөгжлийн хэтийн төлөвийг ойлгох, хандлагыг илэрхийлдэг бөгөөд ойлголтын төлөвшил нь янз бүрийн бодлого шаарддаг байна. Аялал жуулчлалын зорилт, хязгаарлалт нь аялал жуулчлалын цаашдын хөгжлийн тодорхой үр дүнг эрэлхийлэх үйл ажиллагааны үр дүн, ойлголтыг бий болгох үйл явцад энэхүү үр дүнг бодитоор хэрэгжүүлэх явдал юм.

Аялал жуулчлалын бодлого

Аялал жуулчлалын зорилт, хязгаарлалт нь аялал жуулчлалын бодлого боловсруулагчдад хүрэх ирээдүй юм. Аялал жуулчлалын бодлогын төрлийг авч үзэхэд ерөнхий болон тусгай ангиллын дагуу түүнийг аялал жуулчлалын үндсэн бодлого ба тодорхой бодлогод хувааж болно. Аялал жуулчлалын үндсэн бодлого нь жуулчлалыг хөгжүүлэх бодлого бөгөөд хөгжлийг дэмжих, бүх элементүүдийн нийтлэг ашиг сонирхлыг ухамсарлах, нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд аялал жуулчлалын байдал, үүргийг тодорхой болгох зорилготойгоор боловсруулсан бодлого юм. Аялал жуулчлалын тодорхой бодлого нь тодорхой салбарыг хөгжүүлэх, тодорхой үйл ажиллагаа, эсвэл зан үйлийн зорилгоор боловсруулсан бодлого бөгөөд үндсэн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд тус болох холбогдох заалт, зохицуулалт, арга хэлбэрүүд юм.

Аялал жуулчлалын бодлогын үндсэн утгын хувьд дотооддоо болон гадаадад байгаа эрдэмтдийн үзэл бодол үндсэндээ нийцдэг бөгөөд аялал жуулчлалын бодлого нь хөгжүүлэх зорилт, зорилгодоо хүрэх стандарт удирдамжийг агуулдаг гэж үздэг. Хэрэв цаашдын ялгааг тодруулбал цааш нь хоёр төрөлд хувааж болно. Нэг нь төрөөс удирддаг хөгжлийн онцлогтой, нөгөө нь зах зээлд чиглэсэн аялал жуулчлалын менежмент (зохицуулалт) эсвэл засгийн газрын аялал жуулчлалын удирдлагаар тодорхойлогдоно. Аялал жуулчлалын нарийн бодлого гэж нэрлэдэг төлөвлөлтийн бодлого нь салбартай холбоотой боловч аялал жуулчлалын байгууллагын бодлого биш бөгөөд үүнийг аялал жуулчлалын ерөнхий бодлого гэж нэрлэдэг.

Гэвч Тайваны эрдэмтэн Кай Шүншионь нь Аялал жуулчлалын бодлогын гурван үндсэн зүйл болох "Эрэлт", "Нийлүүлэлт", "Систем" гэсэн гурван бодлогод хувааж болохыг дурдсан.

Аялал жуулчлалын бодлого нь бусад олон нийтийн бодлогын нэгэн адил таван үндсэн үе шатыг авч үздэг:

- эхний үе шат, өөрөөр хэлбэл асуудлыг үүсэх явцыг ойлгох үе шат
- хоёрдугаарт бодлогын төлөвлөлтийн үе шат
- гуравдугаарт бодлогыг хуульчлах үе шат
- дөрөвдэх нь бодлогыг ажиллуулах хугацаа

- тав дахь нь үнэлгээний үе шат юм. Дээрх шатанд Тайванийн профессор Ву Дин бодлогын дараалсан загварыг хялбаршуулан тайлбарласан. Хамгийн чухал зүйл бол бодлогын үнэлгээ юм. Энэхүү зорилго нь тогтоосон бодлогын дагуу үндэслэлтэй үнэлгээ хийх, аялал жуулчлалын захиргааны байгууллагуудын хууль ёсны байдлыг бүх түвшинд хэрэгжүүлэх, үүнд: бодлогын орц, гарц, үр ашиг, нөлөөлөл, ажлын бүтээмж зэрэг юм. Цаашид аялал жуулчлалын бодлогыг төлөвлөхдөө бодлогоо үргэлжлүүлэх, өөрчлөх, өргөжүүлэх, түдгэлзүүлэх үндэс суурь болгон аялал жуулчлалын бодлогыг өөрөө боловсронгуй болгох нь илүү урагштай, боломжийн тул үндэсний хөгжлийн зорилтод нийцүүлэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд түлхэц болно.

Аялал жуулчлалын бодлого ба онол

Бодлогын шинжилгээний онол:

Бодлогын тодорхойлолтын шинжилгээ: Бодлогын тодорхойлолтын шинжилгээний талаархи аргууд байдаг. Энэ судалгааг Даннын (1994) тодорхойлолт дээр үндэслэсэн бөгөөд "Бодлогын шинжилгээ"¹ нь нэг төрлийн хэрэглээний шинжлэх ухаан юм. Олон талаас нь судалж, ашиглах боломжтой. Иймээс бодлогын шинжилгээний холболтыг дараах байдлаар боловсруулж болно.

Бодлогын шинжилгээ нь нийгмийн асуудлыг шинжлэх, шийдвэрлэхэд чиглэсэн хэрэглээний нийгмийн шинжлэх ухаан юм:

Тан Энх тэмдэглэхдээ: Бодлогын шинжилгээг ашиглах нь ихэвчлэн дараах байдлаар илэрдэг. Нэгдүгээрт, төрийн бодлогын учир шалтгааны холбоог олохыг хичээсэн "баримт" гэсэн объектив мэдэгдэл, хоёрдугаарт, "үнэ цэнэ" хэмээх норматив санал, төрийн бодлогын дагуу хэрэгжүүлэх үнэт зүйлийн үзэл санааг харуулахыг хичээдэг. Гуравдугаарт, "үйл ажиллагаа" эерэг үйлдэл бөгөөд бодлогын зорилго, зорилгодоо хүрэхийн тулд бид бодлогын сайн төлөвлөгөөний эсрэг эерэг арга хэмжээ авах ёстой.

Бодлогын шинжилгээ нь олон төрлийн судалгааны аргыг ашиглах ёстой.

Бодлогын шинжилгээ нь тоон шинжилгээ хийхэд статистикийн аргыг ашиглах ёстой. Үүний зэрэгцээ чанарын шинжилгээг ашиглах шаардлагатай бөгөөд бодлогын шинжилгээ хийхэд олон талт судалгааны аргыг бүрдүүлэхийн тулд хоёр шинжилгээний аргыг хооронд нь ээлжлэн ашигладаг. Танг гэж нэрлэдэг олон талт судалгааны аргад дараах асуудал орно: асуудлын бүтцийн арга (зорилго нь асуудлын гарцыг олох арга), бодлогын хяналтын арга (зорилго нь бодлогын үр дүнг хянах), бодлогын үнэлгээний арга (бодлогын гүйцэтгэлийг үнэлэх), бодлогыг урьдчилан таамаглах арга (Зорилго нь бодлогын ирээдүйг урьдчилан таамаглах явдал юм), бодлогын зөвлөмжийн арга (зорилго нь бодлогын үйл ажиллагааг санал болгох) ба мэдээж эдгээр аргууд нь тоон болон чанарын шинжилгээг багтаасан болно.

Бодлогын шинжилгээ хийхэд олон талт мэтгэлцээний бүтцийг ашиглах ёстой.

Олон тайлбарлагчид бодлогын шинжилгээний хамгийн чухал ажил бол шийдвэр гаргагч эсвэл олон нийт бодлогын нэхэмжлэлийг хүлээн зөвшөөрөхөд итгүүлэх явдал гэж үздэг. Тиймээс бодлогын мэтгэлцээний логик бүтцийг ойлгох нь маш чухал байна. Бодлогын шинжилгээ нь бодлоготой холбоотой мэдээллийг боловсруулж, өөрчлөх ёстой. Бодлогын шинжилгээний үүрэг нь шийдвэр гаргагчдад төрийн бодлогыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, үнэлэхтэй холбоотой мэдээллээр хангах, үүнд: бодлогын асуудал, сонголтууд, үйл ажиллагаа, үр дүн, гүйцэтгэл зэрэг юм. Эдгээр мэдээлэл нь шийдвэр гаргагчдад төрийн бодлогыг боловсруулахад зайлшгүй шаардлагатай байдаг.

Бодлогын шинжилгээг улс төрийн орчинд ашиглах ёстой: Бодлогын шинжилгээ нь нэг талаас шинжлэх ухааны оновчтой шинжилгээ, харин бодлогын шинжилгээ нь "Урлаг" улс төрийн харилцан үйл явц бөгөөд олон нийтийн санаа бодол, сонирхлын бүлэг, улс төрийн намуудын хүчин зүйлийг харгалзан үзэх ёстой. Тиймээс бодлогын шинжилгээ нь шинжлэх ухаан боловч оновчтой шинжилгээг шаарддаг бөгөөд энэ нь илүү уран сайхны, улс төрийн шинжилгээ юм.

¹Бодлогын асуудлыг шийдвэрлэхэд улс төрийн нөхцөл байдалд ашиглаж болох ба бодлогын мэдээллийг бий болгох, өөрчлөх арга зүй, бодлогын мэтгэлцээний загварууд багтдаг.

Бодлогын шинжилгээний онцлог шинж чанарууд:

Дээрх тодорхойлолтын дагуу бодлогын шинжилгээний мөн чанар юу вэ? Хагвуд, Гунн² нар (1984: 29-30) бодлогын шинжилгээ нь дараах дөрвөн шинж чанартай байгааг дурджээ:

- Бодлогын шинжилгээ нь шинжлэх ухааны үндсэн чиглэл биш харин хэрэглээний шинжлэх ухааны чиглэл юм. Шийдлийн үндсэн шинжлэх ухаан нь нийгмийн онолыг бий болгохыг онцолж, бодлогын шинжилгээ нь асуудлын чиг баримжаа дээр суурилдаг бөгөөд нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх нь онолыг хөгжүүлэх зорилго юм.
- Бодлогын шинжилгээ нь шинжлэх ухаан, технологийн нэгдлийг онцолсон олон чиглэл юм. Бодлогын шинжилгээ нь олон талт, нарийн төвөгтэй олон асуудалтай тулгардаг, нэг салбарын үүднээс авч үзэж чадахгүй, янз бүрийн салбарын мэдлэг, авъяас чадварыг нэгтгэх ёстой.
- Бодлогын шинжилгээ Улс төрийн мэдрэмжийн төлөвлөгөө юм: Бодлогын шинжилгээний систем нь улс төрд идэвхитэй байдаг бөгөөд улс төрийн үйл ажиллагаанаас гадна улс төрийн хүчин зүйлсийн бодлого боловсруулах үйл явцад үзүүлэх нөлөөг онцлон тэмдэглэх ёстой.
- Бодлогын шинжилгээ нь ажил олгогчдод чиглэгддэг: бодлогын шинжилгээ нь ажил олгогч, дарга эсвэл сонгогч байж болох тул ажил олгогчдын хүсэлт, хүлээлтийг ойлгож, бодлогын хувилбар боловсруулахад тусгах ёстой.
Эрдэмтэн Радин³ (2000: 5-6) бодлогын шинжилгээний таван чухал шинж чанарыг нэгтгэн харуулжээ.
- Бодлогын шинжилгээ нь яг нарийн шинжлэх ухаан биш харин нэг төрлийн урлаг юм. Энэхүү урлаг нь бодлогын хөтөлбөрийг бий болгох, бодлогын асуудлыг боловсруулах, бодлогын хувилбаруудыг тайлбарлах, бодлого батлах, хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулах, санал хүсэлт боловсруулах механизмыг бүрдүүлэхэд голчлон тусдаг. Бодлогын шинжилгээ нь захиргааны захиалга, практик, стандарт үйл ажиллагааны журам зэрэг хууль эрх зүйн болон зохицуулалтын шаардлага зэрэг албан болон албан бус бодлогын аль алиныг авч үздэг бөгөөд эдгээр бодлогын шинжилгээ хийх үйл ажиллагаа нь нийгмийн харилцан уян хатан чадвартай байх ёстой.
- Бодлогын шинжилгээ нь бодлогын асуудлын уялдаа холбоог тодорхой зааж өгөх ёстой, бодлогын хөтөлбөрүүдийн талаархи ойлголт, эмпирик мэдээллийг өгөх төдийгүй шийдвэр гаргах, үйл ажиллагааны хөтөлбөрүүдийн талаар сайн мэдлэгтэй байх ёстой.
- Бодлогын шинжилгээ нь бодлого боловсруулагчдын үнэ цэнийг судлахтай холбоотой бөгөөд эдгээр үнэт зүйлс нь тодорхой бодлогын үр нөлөө, асуудал, дутагдал, техник эдийн засгийн байдалд хэрхэн нөлөөлж буйтай холбоотой; бодлогын шинжилгээ нь янз бүрийн технологи ашиглан үнэ цэнийн хайгуулыг хийж дуусгах ёстой. Нөхцөл байдал, улс төр, оролцогчид, түүх, зохион байгуулалт, соёл, бодлого боловсруулагчидтай уялдана.
- Бодлогын шинжилгээг бодлого боловсруулагчид өөрсдөө боловсруулж, асуудлын тодорхойлолт, таамаглал, хувилбар, оролцогчид, бодлогын зөвлөмжийг бий болгох зорилгоор тоон болон чанарын мэдээллийг янз бүрийн арга зүйн ажиглалт хийх замаар хийдэг, энэ нь хэлэлцэх асуудлууд, хөтөлбөр боловсруулах, идэвхитэй ажиллагаа, бодлогын хэрэгжилтээс эхлээд үнэлгээ хүртэл явагдана.

²Hogwood, B. W. and Gunn, L. A. (1984) .Policy Analysis for the Real World. Oxford: Oxford University Press. pp 15-16.

³Radin, Beryl A. (2000) .Beyond Machiavelli: Policy Analysis Comes of Age. Washington, D.C.: Georgetown University Press.

- Бодлогын шинжилгээ гэдэг нь асуудлыг тодорхойлох, түүний үр нөлөөг тайлбарлах, шийдлийг санал болгоход чиглэсэн тоон болон чанарын техникийг ашиглах үйл явц юм.

Бодлогын шинжилгээний хоёр төрөл

Судалгааны арга зүйн үүднээс авч үзвэл бодлогын шинжилгээ нь "Баримт" -ыг тайлбарлах үйл ажиллагаа байж болно. Тэрбээр: "Бодлогын үйл явц хэрхэн үүссэн бэ? Улс төр эсвэл нийгмийн ямар хэлбэр байна? Хүчин зүйл нь төрийн бодлогын үйл явцад нөлөөлдөг үү? Энэ нь юу вэ?" гэсэн асуудалд анхаарлаа төвлөрүүлдэг. Шинжлэх ухааны хайгуулын ийм үйл ажиллагааг бодлогын эерэг дүн шинжилгээ гэж нэрлэж болно. Гэхдээ бодлогын шинжилгээ нь "Юу байх ёстой вэ?" гэсэн сэдвээр "Үнэ цэнэ" хэмээх норматив үйл ажиллагаа байж болох ба өөрөөр хэлбэл "Төрийн амжилттай бодлого гэж юу вэ? Яаж хөгжүүлэх вэ? Төрийн бодлого зөв үү?" гэх мэт шинжлэх ухааны хайгуулын энэ хэлбэрийг норматив бодлогын шинжилгээ гэж нэрлэдэг. Эдгээр хоёр ангиллын дагуу Кочран ба Мэлоун⁴ нар (1995: 27-30) дараах байдлаар шинжилсэн.

Эмпирик бодлогын шинжилгээ: Дай И (1972) бодлогын шинжилгээ нь засгийн газрын үйл ажиллагааны шалтгаантай холбоотой болохыг тэмдэглэсэн. Шарканский (1970) мөн бодлогын шинжилгээ нь "Стандарт"-аас илүү "Тайлбарлах" нь чухал болохыг дурдсан. Эмпирик бодлогын шинжилгээний гол зорилго нь төрийн бодлогын шалтгаан, үр дагаврын хоорондын уялдаа холбоог тайлбарлах, эсвэл бодлогыг хэрхэн боловсруулж, хэрэгжүүлж байгааг судлах явдал юм. "Яагаад" ба "Юу" гэх зэрэг асуулт гарч ирж байна. Үүний дагуу эмпирик бодлогын шинжилгээ нь прагматик хандлага, шинжлэх ухааны арга зүйг хөгжүүлэх, нам бүлэглэлээс илүү "Сэргэг байж" гол замаасаа хазайхгүйгээр үнэнийг эрэлхийлэх ёстой.

Стандарт бодлогын шинжилгээ: Дрор (1971) нь бодлогын анализыг бодлогын шинжлэх ухааны нэр томъёогоор сольж, бодлогын шинжлэх ухаан нь системийн мэдлэг, бүтцийн оновчтой байдал, байгууллагын бүтээлч байдалд онцгой анхаарал хандуулж, "Илүү сайн хувь нэмэр оруулах ёстой" болохыг тэмдэглэв. Стандарт бодлогын шинжилгээний гол зорилго нь засгийн газраас ямар бодлого баримтлах ёстойг зааж өгөх явдал юм. Энэхүү бодлого нь ямар үндсэн утгыг тусгах ёстой вэ? Эрх чөлөө, эрх тэгш, шударга ёсгэх мэт үнэт зүйлсийн тодорхой зарчмуудыг баримталж, либерализм, консерватизм, социализм гэх мэт үзэл суртлын үзэл бодлыг гэрэлтүүлж, ирээдүйд чиглэсэн бодлогын шилдэг чиглэлийг бодлого боловсруулагчдад санал болгодог. Үүний дагуу бодлогын шинжилгээг стандарт болгохын тулд маш чадварлаг лобби, харилцаа холбоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны ур чадвартай байх ёстой бөгөөд чин сэтгэлийн хандлагаар хамгийн тохиромжтой төрийн бодлогыг сурталчилах ажилд өөрийгөө зориулах ёстой.

Бодлогын судлаач Женкинс (1978: 25-32) энэхүү хоёр ойлголтын ялгааг тайлбарласан байна. Стандарт бодлогын шинжилгээ нь ихэвчлэн бодлогыг өөр өөрийн хувилбар гэж үздэг. Шинжилгээ хийхийн тулд нийгмийн шинжлэх ухааны судалгааны арга замаар бодлогын агуулга юу вэ? Яагаад ийм байна? зэргийг огтлолцуулж ашиглаж болно. Энэхүү бодлогын стандарт шинжилгээ нь "Бодлогын судалгаа" бөгөөд шинжилгээний зорилго нь хамгийн сайн утгыг илэрхийлэх, голчлон илүү сайн шинжилгээ хийх замаар илүү сайн бодлого олж авах явдал юм.

⁴Cochran, Charles L. and Malone, Eloise. (1995) . Public Policy: Perspectives and Choices. New York: McGraw-Hill, Inc.

Бодлогын шинжилгээний бүтэц

Энэ нь бодлогын асуудалд зориулж зураг төслийн асуудлыг шийдвэрлэх төсөл, ажил олгогчдод зориулсан хандлагатай нийгмийн оюуны ажил юм. Үүнийг ажиллуулахад заавал загвар бүтэц хийж судлах хэрэгтэй ба төлөвлөгөө ба үнэлэх нийтийн бодлогын асуудлын баримт юм.

Данн⁵ (1994) санал болгосон бодлогын шинжилгээний хүрээг Хятадын эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгүүд илүү ихээр хүлээн авсан.

Бодлогын шинжилгээ хийх үйл явц нь бодлогын шинжилгээний зохих аргуудыг ашиглан бодлоготой холбоотой мэдээллийг авах үйл явц юм. Уг процессыг байгуулах нь дараах байдалтай байна.

1. бодлоготой холбоотой мэдээлэл: Бодлогын шинжилгээ нь бодлоготой холбоотой мэдээлэл, мэдлэг, түүний дотор бодлогын асуудал, үйл ажиллагаа, үр дүн, гүйцэтгэл, бодлогыг бүрэн дүүрэн эзэмших ёстой гэсэн үг юм.

2. бодлогын шинжилгээний арга: бодлогын шинжилгээ, асуудлын бүтэц, зөвлөмж, хяналт, үнэлгээ, урьдчилсан мэдээ зэргийг багтаасан бодлоготой холбоотой мэдээллийг бий болгоход чиглэсэн нийгмийн шинжлэх ухааны аргууд юм. Дээрх хоёр элементийг нэгтгэснээр бодлогын шинжилгээний хүрээний холболтыг тайлбарлаж болно. Бодлогын шинжилгээний процесс гэж нэрлэгддэг зүйл бол бодлогын шинж чанарын асуудлыг санал дэвшүүлэх аргаар тодорхойлох, зөвлөмжийн хуулиар бодлогын зөв үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, бодлогын ажиглалтын үр дүнгийн чиглэлийг дагаж мөрдөх явдал юм. Үнэлгээний арга нь бодлогын гүйцэтгэлийн сайн үр дүнг үнэлж, эцэст нь бодлогын цаашдын хөгжлийн чиглэлийг тооцоолохдоо урьдчилан таамаглах аргыг ашигладаг.

Бодлогын асуудлын тодорхойлолт, оношлогоо: Бодлогын асуудлын тодорхойлолт, оношлогоо нь бодлогын шинжилгээний эхний алхам юм. Хэрэв асуудлын мөн чанарыг танихгүй, эсвэл асуудлыг буруу гэж тодорхойлсон бол бодлогын шинжилгээний үе шатуудыг амжилттай хийж чадахгүй. Тиймээс бодлогын эрдэм шинжилгээний ажилтнууд асуудлын бүтээн байгуулалт, асуудлын тодорхойлолт эсвэл асуудлын оношлогоо гэж нэрлэдэг бодлогын асуудлыг шинжлэхэд чиглэсэн олон аргачлалтай байх шаардлагатай. Энэ алхамын гол алхам бол бодлогын асуудал хэрхэн гарч байгааг болон асуудлын шийдлийг ойлгох явдал юм.

Бодлогын зорилтуудын судалгаа, хамааралт: Бодлогын шинжилгээ нь бодлогын үйл ажиллагааны удирдамж болох мэргэжлийн чиг баримжаа бүхий мэргэжлийн шинжилгээний үйл ажиллагаа бөгөөд бодлогын зорилгыг боловсруулахдаа прагматик, шаталсан байх ёстой. Зорилтот түвшинг тогтоосны дараа зорилтот удирдлагын ажил нь зорилтын хэрэгжилтийн байдлыг шалгах, асуудал байгаа эсэх, түүнийг шинэчлэх шаардлагатай эсэх, боломжит, прагматик зорилтуудыг дахин тохируулах зорилгоор хийгддэг.

Бодлогын хэрэгслийн төрөл ба сонголт: Бодлогын оролцогч талуудад төлөвлөсөн бодлогын арга хэмжээг хүлээж авах, зорилгодоо хүрэх боломжийг олгохын тулд бодлогын хэрэгслийг боловсруулсан байх ёстой. Бодлогын хэрэгслүүд нь хамгийн их шаарддаг "хяналтын тушаал" -аас эхлээд эдийн засгийн урамшуулал, тэр байтугай олон нийтийн илтгэл, магтаал эсвэл мэдээлэл гэх мэт бодлогын уян хатан хэрэгслийг агуулдаг. Зөв бодлогын хэрэгслийг сонгох нь бодлогын шинжилгээнд тэмдэглэх ёстой анхаарах үе шат юм.

⁵Циу Чантай: Бодлогын дүн шинжилгээ, Тайпей Скай Их Сургуулийн Хэвлэл, 2008, хуудас 26-31.

Нөөц хувилбарын хөгжил ба үнэлгээ: Энэ нь бодлогын шинжилгээ хийх үйл явцын хамгийн чухал бүтээлч, төсөөлөлтэй талууд шаардлагатай үе шат юм. Альтернатив хувилбаруудыг боловсруулахдаа холбогдох мэдээллийг аль болох их цуглуулах, асуудлын гол ойлголтыг ойлгох, орчин үеийн бодлогын хэрэгслийн хөгжлийн чиг хандлагыг ойлгох, дараа нь боломжийн шийдлүүдийг боловсруулах шаардлагатай байна. Альтернатив хувилбаруудыг боловсруулсны дараа ТЭЗҮ боловсруулж, стандартыг тогтоож, эрэмбэлж, асуудлыг хамгийн оновчтой шийдэх хамгийн сайн хувилбар байх ёстой.

Бодлогын үйл ажиллагааны талаарх зөвлөмж, сонголтууд: Шилдэг программын бодлогыг сонгосны дараа бодлогын оновчтой хувилбарыг хэрэгжүүлэхийн тулд ямар бодлогын арга хэмжээ авах хэрэгтэй вэ гэдгийг тодорхойлох бодлогын хөтөлбөрүүдийн практик хөтөлбөр юм. Тиймээс бодлогын үйл ажиллагааны загвар нь тодорхой, боломжтой байх ёстой бөгөөд богино хугацааны үйл ажиллагааны арга хэмжээг авч үзэх бус, дунд болон урт хугацааны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулах шаардлагатай байна.

Бодлогын үр дүнг хянах, үнэлэх: Бодлогын үйл ажиллагааны дараа тэдний үйл ажиллагааны үр дүн нь тодорхой эерэг эсвэл сөрөг нөлөө үзүүлэх болно. Тиймээс бодлогын үр дүнг хянах нь маш чухал алхам, үзэл баримтлал юм. Төрийн бодлогын үр дүнгийн нийгэмд үзүүлэх бодит нөлөөлөл, олон нийтийн салбарын үр дүнг үнэлэх, хариу өгөх талаар санаа зовох шаардлагатай байна. **Бодлогын маркетингийн загвар зохион бүтээх, сурталчилах:** Орчин үеийн нийгэм дэх бусад арилжааны маркетингийн нэгэн адил олон нийтийн бодлого нь бодлогын маркетингийн зайлшгүй, хэрэгцээтэй зүйл юм. Бодлогын шинжилгээ нь бодлогын маркетингийн утга, горим, стратегийг олон нийтэд ойлгуулахын тулд бодлогын агуулгыг ойлгох, улмаар олон нийтийн санаа бодол ба дэмжлэг, ойлголтыг олж авах ёстой. Тиймээс бодлогын маркетингийн загвар зохион бүтээх, сурталчлах нь орчин үеийн бодлогын шинжилгээний чухал сэдэв болж байна. Өнөөгийн мэдээллийн нийгэмд бодлогын мэдээлэл, олон нийтийн эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэж байгаа нь төрийн бодлогод нөлөөлөх хурд, цар хүрээг ихээхэн нэмэгдүүлжээ. Даяаршлын эрин үеийн нөлөө нь төрийн бодлогын томъёолол, дүн шинжилгээг улам бүр чухал болгож, даяаршлын хэтийн төлөвт анхаарлаа хандуулж байна. Ардчилалтай улс орнуудын асар их оролцоотойгоор бодлогын шинжлэх ухааныг ардчилсан болгох нь одоогийн бодлогын шинжилгээний шинэ хандлага болжээ. Өөрөөр хэлбэл, бодлогын шинжилгээ хийх бүхий л үйл ажиллагаа нь ач холбогдолтой байх үүднээс ардчилсан улс төрийн тогтолцооны дор ажиллах ёстой. Ардчилсан үнэт зүйлийг сурталчлах нь орчин үеийн бодлогын шинжилгээний шинэ үүрэг юм.

Аялал жуулчлалын улс төрийн улс төрийн шинжилгээ

Аялал жуулчлалын улс төрийг судлах нь аялал жуулчлалын шинжлэх ухаан, улс төрийн шинжлэх ухаанд суурилдаг бөгөөд аялал жуулчлалын улс төрийн онолын үндэс, судалгааны арга хоёрыг онол, арга зүйгээр хослуулсан байдаг. Хамгийн чухал зүйл бол макроулс төр юм.

Аялал жуулчлалын улс төр нь 1970-аад оны эхээр гадаадын эрдэмтдийн анхаарлыг татсан бөгөөд аялал жуулчлалын улс төрийн судалгаа нь аялал жуулчлал ба улс төрийн шинжлэх ухааны хоорондын зөрүүнд аажмаар нэмэгджээ. Улс төр аялал жуулчлалд чухал нөлөө үзүүлэх нь аялал жуулчлалын судалгааны улс төрийн хэмжээсийн чухал үүргийг тодорхойлдог. Аялал жуулчлалын судалгааны улс төрийн хэмжүүр нь судалгааны ажлын талбар болон цар хүрээг өргөжүүлэх гол хүчин зүйл юм. Аялал жуулчлал нь улс төрийн өндөр үзэгдэл гэдэгт

эргэлзэхгүй байна⁶. Аялал жуулчлалд дэлхийн бүх бүс нутаг, улс орнуудын эдийн засаг, нийгэм, соёл, газарзүйн болон бусад хүчин зүйлс нөлөөлнө. Гэхдээ улс орон эсвэл бүс нутагт улс төрийн нөлөө ихэвчлэн илүү чухал бөгөөд гол байрыг эзэлдэг. Аялал жуулчлал хурдацтай хөгжихийн хэрээр янз бүрийн ашиг сонирхол шаардагдах бөгөөд асуудал тулгарах нь улс төртэй гүнзгий харилцаанд хүргэхээс гадна сонирхол, уриалга, тулгамдсан асуудал, улс төр ба аялал жуулчлалын хамтын уялдаа, эрх мэдэл бүхий улс төрийн гол шинж, сэдэл болох юм. Аялал жуулчлалын янз бүрийн ашиг сонирхолыг олж авах, түгээх ажилд оролцсон тодорхой бодлого нь аялал жуулчлалын ашиг сонирхлыг олж авах, хуваарилах асуудлыг үндсэн байдлаар тодорхойлдог тул аялал жуулчлал нь улс төрийн өндөр үзэгдэл болж, судалгааны улс төрийн хэмжүүрийг нээж өгдөг.

Аялал жуулчлалын улс төрийн судалгаа нь эрдэм шинжилгээний хүрээлэлд тодорхойлогдоогүй байгаа боловч ерөнхийдөө аялал жуулчлалын улс төрийг эрх мэдэл, ашиг сонирхлын үүднээс тайлбарлах явдал юм⁷. Аялал жуулчлалын улс төрийн судалгааны улс төрийн хэмжүүр бол эрх мэдэл, ашиг сонирхлын үүднээс улс төрийн шинжлэх ухааны хэрэглээ, улс төрөөс эрх мэдэл хүртэлх, хэн, хэзээ, хэрхэн олж авах, яагаад хэрэгтэйг авч үздэг бөгөөд аялал жуулчлалын нөөцөд эрх мэдлийн хуваарилалтыг чухалчилдаг.

Товчоор хэлбэл, аялал жуулчлалын улс төр гэдэг нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг олон нийтийн эрх ашигт нийцүүлэн шийдвэр гаргах, түгээх үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй нийгмийн янз бүрийн харилцааны нийлбэр юм.

Аялал жуулчлалын улс төрийн нүнэ цэнэба үүрэг

Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа өргөжихийн хэрээр аялал жуулчлалын нөлөө улам бүр нэмэгдэж, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх нь улс төрийн түвшинд улам бүр анхаарал татан, шинэчлэгдсээр байна. Улс төр, аялал жуулчлалын эрүүл харилцаа, зохицуулалттай хөгжлийг ахиулахад улс төр, аялал жуулчлалын харилцан үйлчлэл, харилцан ашиглалтыг зорилго, арга хэлбэрийн хувьд бодитойгоор хэрэгжүүлэх нь аялал жуулчлалын улс төрийн зайлшгүй шаардлага юм. Учир нь өнгөрсөн зууны дайны дараах аялал жуулчлалын эдийн засгийн үр нөлөө, хүрээлэн буй орчинд үзүүлэх нөлөө, нийгэм, соёлын үр нөлөөгөөр аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд улс төрийн тэргүүлэх чиглэл болох зарчим нь засгийн газар, эрх баригч намын зүгээс аялал жуулчлалыг менежментийн хувьд эхлэл, ба төгсөх цэг болгосон. Энэ нь аялал жуулчлалын хувьд улс төр рүү шилжсэн цорын ганц зам байсан. Үүнийг харилцан ойлголцлын хоёр талаас нь харж болно. Нэгдүгээрт, аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг улс төрийн зорилтууд өгдөг. Хоёрдугаарт, улс нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцож⁸, аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд улс орны янз бүрийн ашиг сонирхлыг олж авахын тулд улс төрийн арга хэрэгслийг хайж байдаг⁹.

Аялал жуулчлал нь улс төрийн үргэлжлэл төдийгүй дэлхийн улс төрийн эдийн засгийн салшгүй хэсэг юм. Аялал жуулчлалыг эдийн засаг, соёлын арга хэрэгсэл гэж үзэхээс гадна аялал жуулчлалыг улс төрийн урлаг гэж үздэг. Даяаршлын нөхцөлд аялал жуулчлалыг дэмжих, гадаад аялал жуулчлалын харилцааг хөгжүүлэх нь зайлшгүй ашиг сонирхлын үндсэн шаардлага нь болж байна.

⁶Richer L.K., The Politic of Tourism in Asia (M). Honolulu, University of Hawaii Press, 1989, pp.1-2.

⁷Hall C.M., Tourism and Politics: Policy, Power and Place (M) Chichester, U.K.: Wiley, 1994, pp.195, pp.92-93, pp.62-91, pp.65-66, pp.18.

⁸Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 2006, 21-р боть, № 7, хуудас 85.

⁹David L. Edgell, International Tourism Policy (M). New York: Van Nostrand Reinhold, 1990, pp.163-164.

Орчин үеийн дэлхийн даяаршсан үзэл баримтлалын олон улсын харилцаанд улс төрийн үйл ажиллагаа болох дамжин өнгөрөх аялал жуулчлалын харилцан үйлчлэл нь дэлхийн энх тайвны хөтлөгч гэсэн утгыг ихэвчлэн өгдөг.

Аялал жуулчлалын судалгааны улс төрийн шинжлэх ухааны хэтийн төлөв

Аялал жуулчлалын улс төр нь улс төрийн шинжлэх ухааны үүднээс улс төрийн шинжлэх ухааны макро алсын харааг аялал жуулчлалын судалгаанд тусгаж, дараахь дөрвөн чиглэлээр аялал жуулчлалын судалгааны шинэ чиглэлийг бий болгосоор байна.

1. Улс төрийн хүчний хэтийн төлөв:

Улс төр бол хүч юм. Аялал жуулчлалын хувьд хүч бол хаа сайгүй байдаг¹⁰. Орчин үеийн засгийн газрын үүрэг бол аялал жуулчлалын чухал, нарийн төвөгтэй тал бөгөөд түүний дотор бодлого, улс төрийн философи юм¹¹. Хэн, хэзээ, хэрхэн олж авах, хүчийг аялал жуулчлалын үзэгдлийг тайлбарлах, аялал жуулчлалын нөөцийг улс төрийн хүчээр хэрхэн эзэлж, хуваарилах вэ гэдгийг эрх мэдэлтнүүд үргэлж шийддэг. Энэ нь аялал жуулчлалын улс төрийн судалгааны гол асуудлуудын нэг юм. Аялал жуулчлалын судалгааны улс төрийн хүчний хэтийн төлөв нь аялал жуулчлалын бодлогыг боловсронгуй болгох, аялал жуулчлалын нөөцийг хуваарилах зэрэг аялал жуулчлалын асуудлаар хүчтэй, таатай онолын тайлбарыг өгдөг.

2. Албан байгууллагын менежментийн хэтийн төлөв:

Аялал жуулчлалын судалгааны улс төрийн хэмжүүрийн өөр нэг чиглэл бол аялал жуулчлалын асуудал, үзэгдлийг төрийн салбарын менежментийн үүднээс судлах явдал юм. Аялал жуулчлалын уламжлалт судалгаа нь зөвхөн аялал жуулчлалын эдийн засгийн өгөөж, ашиг тусад анхаардаг боловч аялал жуулчлал нь олон нийтийн сайн сайхны талаас болон нөөцийг хөгжүүлэх, ашиглах, хамгаалах талаар ч төдийлөн анхаардаггүй. Өнөөгийн аялал жуулчлалын зах зээл дээр аялал жуулчлалын эрэлт улам бүр нэмэгдэж, эрчимжиж, аялал жуулчлалын нөөц харьцангуй хязгаарлагдмал байна. Аялал жуулчлалын нөөц, үзэгдэл, асуудлыг улс орны өндрөөс үр дүнтэй удирдах талаар засгийн газрын бүхий л хүчин чармайлтыг хэрхэн ашиглах нь өнөөдөр аялал жуулчлалын судалгааны чухал зорилт болжээ. Төсвийн байгууллагын менежментийн хэтийн төлөв нь засгийн газар аялал жуулчлалыг хэрхэн удирдах, тухайлбал бодлогын томъёолол, аялал жуулчлалын менежментийн зохион байгуулалтын бэлтгэл, орон нутгийн засаг захиргааны зохицуулалт, нисэхийн болон нөхцөл байдлын хяналт, тогтвортой хөгжлийн талаар аялал жуулчлалыг хэрхэн удирдан зохион байгуулах талаар ярилцах янз бүрийн арга хэлбэр юм¹².

3. Улс төрийн харьцуулалтын хэтийн төлөв:

Харьцуулсан аргууд бол улс төрийн шинжлэх ухааны судалгааны үндсэн арга юм. Аялал жуулчлалын улс төрийн шинжлэх ухааны хэмжүүр нэмэгдсэнээс хойш харьцуулсан улс төрийн арга нь аялал жуулчлалын улс төрийн шинжлэх ухааны хэмжүүрийн нийтлэг, үр дүнтэй шинжилгээний хэрэгсэл болжээ. Төрөл бүрийн тогтолцоо, улс төрийн тогтолцоо, улс төрийн соёл, бодлогын боловсруулалтын үйл явц зэрэг улс төрийн нөхцөл байдлыг харьцуулж үзэхэд энэхүү баримт бичигт улс эсвэл бүс нутагт аялал жуулчлалын хөгжил, аялал жуулчлалын бодлогыг томъёолох зэргээр бүхий л тохиолдлуудад нөлөөлөх нөхцөл болж

¹⁰Cheong So-Min, Miller M.L., "Power and tourism: a Foucauldian observation", *Annals of Tourism Research*, 2000, 27(2) pp.371-390.

¹¹Pizam A. "Does tourism promote peace and understanding between unfriendly nations?" In Lickorish, L. & Jenkins, C. *An Introduction to Tourism* (M) Oxford: Butterworth-Heinemann, 1997, pp.211.

¹²Elliot J., *Tourism and Public Sector Management* (M), London, New York: Routledge, 1997.

байна. Жишээлбэл, Рихтер (1989) Хятад, Филиппин, Тайланд, Энэтхэгийн улс төрийн систем, бодлогын үйл явцыг харьцуулж Азийн аялал жуулчлалын улс төрийг судалжээ¹³. Холл ба Пэйж (2000) нар "Өмнөд Ази ба Зүүн Өмнөд Азийн аялал жуулчлал, асуудал ба тохиолдол" номондоо Өмнөд ба Зүүн өмнөд Азийн орнуудын улс төрийн тогтолцоог улс төрийн харьцуулсан арга замаар харьцуулж, эдгээр бүс нутгийн аялал жуулчлалын асуудлыг судалжээ¹⁴. Иймээс улс төрийн харьцуулсан харьцангуй байдал нь аялал жуулчлалын бодлого, хөгжил, үйл ажиллагаа, асуудлыг судлах харьцангуй давуу тал бүхий аналитик арга, хэрэгслийг бий болгож өгдөг.

4. Улс төрийн системийн шинжилгээний хэтийн төлөв:

Аялал жуулчлалын улс төр үүссэнээс хойш улс төрийн системийн онол нь эрдэмтэн судлаачдын дуртай хүчирхэг хэрэгсэл болжээ. Аялал жуулчлалын улс төрийн судлаачдын анхдагчдын нэг Мэттьюс Холл "Олон улсын аялал жуулчлал: Улс төр ба нийгмийн шинжилгээ", "Аялал жуулчлал ба улс төр судлаач" сэдвээр улс төрийн системийн удирдлагаас улс төрийн системийн шинжилгээний загварт нийцүүлэн улс төр ба засгийн менежементийн өнцгөөс аялал жуулчлалын улс төрийн системийн загварыг санал болгосон. Энэхүү загвараа Мэттьюс аялал жуулчлалын шийдвэр гаргах, үйл ажиллагааг аялал жуулчлалын улс төрийн системийн загварт нөлөөлөх хоёр үндсэн хувьсагч гэж үздэг. Шийдвэр гаргагчид ба системийн гишүүд харилцаа холбоог оролт, гарцаар ойлгодог¹⁵. Холлын аналитик загвар нь улс төрийн шинжилгээний систем дээр суурилдаг боловч эрх мэдэл, үнэт зүйлс, байгууллагын зохион байгуулалт зэрэг нь аялал жуулчлалын шийдвэр гаргахад үзүүлэх нөлөөг онцолдог гэсэн¹⁶.

Аялал жуулчлалын улс төрийн үндсэн бүтэц

Аялал жуулчлалын судалгааны улс төрийн шинжлэх ухаан, улс төрийн бүтэц загвар нь олон улсын, үндэсний, орон нутгийн эсвэл бүс нутгийн болон хувь хүний түвшинг хэвтээ байдлаар хамардаг болохыг харуулж байна. Үүнд аялал жуулчлал ба засгийн газар, бодлого, олон улсын улс төр, улс төрийн хүчирхийлэл, улс төрийн хөгжил, улс төрийн үзэл суртал, улс төрийн нийгэмшил, капиталист харилцаа зэрэг орно. Төр засаг нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны үндсэн давхарга бөгөөд олон улсын, орон нутгийн бүс нутаг, хувь хүмүүсийн хоорондын холболтын цэг юм. Орон нутгийн бүс нутаг, хувь хүмүүсийн хувьд муж, түүний төв засгийн газар нь аялал жуулчлалын хөгжлийн тулгуур салбар юм. Олон улсын нийгэмлэгт тухайн улс төрийн хүчин чадал нь хамтран ажиллахын суурь болдог. Гэвч төр засгийн бие даасан эрх мэдэл нь илүү давуу эрхийг эдэлнэ.

Төр засаг бол аялал жуулчлалын бодлого боловсруулагчид мөн. Мөн ч аялал жуулчлалын менежемент, аялал жуулчлалтай холбоотой маргаантай асуудлуудыг шийддэг ба аялал жуулчлалын хөгжлийн явцад чухал байр суурьтай. Улс орнуудын улс төрийн тогтолцоо, захиргааны тогтолцоо нь өөр өөр байдаг тул нам засгаас аялал жуулчлалын байгууллагуудад өгч байгаа эрх мэдэл нь ч ялгаатай. Гэвч нэг засаглалтай улс нь ардчилсан засаглалтай улсаас аялал жуулчлалын албан байгууллагын эрх мэдэл нь их байдаг.

Аялал жуулчлалын шийдвэр гаргах, үйл ажиллагаанд суурилсан аялал жуулчлалын улс төрийн системд засгийн газар ба түүний чиг үүргийн удирдах албан байгууллагууд болон

¹³Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 2006, 21-р боть 7 № 7.

¹⁴Hall S.M., Page S. Tourism in South and Southeast Asia, Oxford: Butterworth-Heinemann, 2000.

¹⁵Matthews H. G. International tourism: a political and social analysis (M). Schenkman Publishing Company, Inc. USA., 1978, pp.88, pp.91-92.

¹⁶Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 2006, 21-р боть 7 № 7.

хувийн хэвшил, оролт, гарцаар дамжуулан тэдгээрийн хэвийн үйл ажиллагааг явуулах алхмуудыг хэрэгжүүлдэг. Улс төрийн хэрэгцээнд үндэслэн засгийн газар болон түүний функциональ хэлтэсүүд нь дотоод болон гадаад орчны шаардлага, хувийн хэвшлийн дэмжлэгийг оруулан аялал жуулчлалын холбогдох эерэг буюу сөрөг бодлогыг боловсруулж, хэрэгжүүлдэг. Төрийн байгууллагууд нь ашиг сонирхлын дагуу янз бүрийн тусгал, сонголтыг хийх бөгөөд эдгээр сонголт, сонголтуудыг засгийн газар, түүний чиг үүргийн хэлтэст дахин хянуулахаар санал солилцдог.

Аялал жуулчлал оршин тогтнох, хөгжих нь улс төрийн тогтвортой, эв найрамдалтай байдалтай салшгүй холбоотой. Аялал жуулчлалын хөгжил сул байдгаас улс төрийн хүчирхийлэлд мэдрэг чанартай ба олон улсын хамтын нийгэмлэг улс төрийн янз бүрийн маргаантай асуудлын дунд хөгжлийг оновчтой шийдвэрлэх хэрэгтэй. Улс төрийн нийгэмшил нь өнөөгийн улс төрийн хөгжлийн чухал хандлага юм. Дэлхийн олон нийтийн нөхцөлд улс, бүс нутгийн аялал жуулчлалын солилцоо, хамтын ажиллагааны давалгаа улс орон, бүс нутгийн улс төр, эдийн засаг, нийгэм, соёлын харилцаанд нөлөөлж байна. Энэ нь нэг талаас, энх тайван, тогтвортой олон улсын улс төрийн бүтэц бий болгох, улс орон эсвэл бүс нутгийн харилцан хүндэтгэл, тэгш байдал, харилцан ашигтай байх нь аялал жуулчлал оршин тогтнох, хөгжих улс төрийн үндсэн баталгаа юм. Нөгөө талаас аялал жуулчлалын соёлыг төлөвшүүлэх, танин мэдэхүйн тогтолцоог бий болгох, улс орон эсвэл бүс нутгийн аялал жуулчлалын үйлчилгээний худалдаа хоорондын харилцан хамаарлыг бэхжүүлэх нь ашиг сонирхлын зөрчил, соёлын ялгаатай байдлаас үүдэлтэй улс орнуудын хоорондын зөрчлийг шийдвэрлэхэд чухал ач холбогдолтой юм.

Улс орон, бүс нутгийн хоорондын зайг сайжруулах нь улс эх орны харилцан итгэлцэл, эдийн засгийн харилцан ашиг, соёлын солилцоог дэмжих, улмаар олон улсын харилцааг сайжруулж, дэлхийн энх тайвныг дэмжихэд чухал ач холбогдолтой юм. Аялал жуулчлалын улс төрийн шинжлэх ухаан нь ирээдүйд ийм чухал практик, алс холын түүхэн ач холбогдолтой байх болно¹⁷.

Төрийн захиргаа ба аялал жуулчлалын алба

Энгийн байдалд захиргааг албаны ажлыг ахиулах буюу нийтийн захиргаа гэж хэлж болно. Төрийн байгууллагууд эсвэл нийтийн байгууллагуудын янз бүрийн бизнесийг хэрхэн сурталчлах вэ гэдэг нь захиргааны арга юм. Бодлогын үүднээс удирдлага гэдэг бол бодлогыг хэрэгжүүлэх, харин менежментийн үүднээс "Удирдлага гэдэг нь засгийн газар, байгууллага, нийгмийн байгууллага, үйлдвэрчний эвлэл гэх мэт байгууллагаас үүрэг хариуцлагаа биелүүлж, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх шаардлагатай байдаг. "Захиргаа гэдэг нь төрийн байгууллагууд албан тушаалтнуудын албан тушаалтнуудыг сурталчлахад аж ахуйн нэгжийн удирдлагын зарчмуудыг ашигладаг арга гэж хэлэхэд илүү тохиромжтой юм. Захиргаа нь төрийн болон төрийн байгууллагуудын бүхий л үйл ажиллагаатай холбоотой бөгөөд удирдлагыг өргөн утгаар нь авч үзвэл бодлогын үйл ажиллагаа, зохицуулалтыг тусгаж хэрэгжүүлэх ёстой. Иймээс Ян Жэньчуан (2000) засаг захиргааны холболтыг дараах байдлаар нэгтгэв: Нэг, олон нийттэй холбоотой асуудлыг засгийн газар эсвэл төрийн байгууллагууд зохицуулах ёстой. Хоёр, засгийн газрын салбарт ажилладаг байгууллага, ажилтнууд (хүнд суртал). Гурав, бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, үнэлэх. Дөрөв, төрийн байгууллагуудын

¹⁷Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 21-р боть. 2008 оны 7-р дугаар, хуудас 88-89.

ажил үүрэг, эрхэм зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд удирдлагын аргуудыг (төлөвлөлт, зохион байгуулалт, манлайлал, харилцаа холбоо, зохицуулалт, хяналт гэх мэт) ашиглах явдал юм. Тав, нийтийн эрх зүй эсвэл захиргааны харилцаанд суурилсан менежментийн урлаг гэж үзсэн.

Хятад улсын эрдэмтэд Ян Ёубинг, Фан Шимин¹⁸ (2006)нар захиргаа нь захиргааны хэргийг ахиулах төрийн хэрэг гэж нэрлэж болно хэмээсэн. Өөрөөр хэлбэл ард түмний асуудал гэдэг бол ихэнхи иргэдтэйхарилцаатай нягт холбоотой зүйл юм. Олон нийтийн харилцаанд хүн ам, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, тээвэр, нийтийн аюулгүй байдал, даатгал, халамж, эрүүл мэндийн нөхцөл байдал багтдаг бөгөөд эдгээр нь бүгд засаг захиргааны удирдлагын үндсэн зорилгыг бүрдүүлдэг. Төрийн захиргаа буюу төрийн удирдлага гэж нэрлэдэг захиргааны менежмент нь ашиг олох, ашгийн бус нийгмийн олон нийтийн байгууллага эсвэл хувийн байгууллагуудын нийгмийн олон нийтийн харилцааг удирдах явдал юм. Захиргааны менежмент нь бусад менежментээс ялгаатай. Улсын засаг захиргааны байгууллагуудаар удирдуулдаг, улс төрийн, албадлагын, эрх зүйн болон үйлчилгээ зэрэг өөрийн онцлог шинж чанартай төрийн удирдлагатай үйл ажиллагаа юм. Захиргааны эцсийн зорилго бол бүх нийтэд үйлчлэх явдал юм. Аялал жуулчлалын менежментийг аялал жуулчлалын удирдлага, менежмент, захиргааны менежемент гэж нэрлэдэг. Аялал жуулчлалын удирдлагын нарийн мэдрэмжээс харахад энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлж буй газрууд болон аялал жуулчлалын удирдлагаас хамаарч болно. Гэсэн хэдий ч, өнөөгийн аялал жуулчлалын салбар нь дотоод хэрэг, гадаад харилцаа, үндэсний батлан хамгаалах, эдийн засаг, нийгэм, соёл, хөдөө аж ахуй, хөдөлмөр, боловсрол, санхүү, хот байгуулалт, эрүүл мэнд, байгаль орчин зэрэг олон асуудлыг хамарсан цогц ажил юм. Засгийн газар болон олон нийтийн албан байгууллагууд нь бодлогод анхаарч үүнтэй холбоотойгоор улс орны нийт хүч чадал, нөөцийг бүрэн, үр дүнтэй ашиглах, харилцаа холбооны сувгийг бий болгох, зохицуулах, хамтран ажиллах, зөвшилцлийг бий болгоход холбогдох төрийн байгууллагуудаас шаардагдана. Ингэж аялал жуулчлалын бизнесжигд хөгжинө. Тиймээс аялал жуулчлалын нэгдсэн удирдлага нь засгийн газрын бүх түвшний төрөл бүрийн хэлтсийн байгууллагын ажилтан, албан хаагчдыг хэлдэг бөгөөд бодлого, журамд үндэслэн засгийн газрын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлэх, хэрэгжүүлэхэд төлөвлөлт, зохион байгуулалт, удирдан зохион байгуулах, харилцах, зохицуулах, хянах арга зүйг ашигладаг. Аялал жуулчлалын захиргааны менежемент гэдэг нь аялал жуулчлалын салбарыг муж улс эсвэл бүсээр удирддаг байгууллага бөгөөд ерөнхий захиргааны менежменттэй нягт уялдаатай боловч зарим талаараа бүрэн нийцдэггүй. Аялал жуулчлалын менежментийн онолын дагуу аялал жуулчлалын салбарын онцлог шинж чанарыг хослуулан менежментийг дараахь байдлаар тодорхойлдог: муж улсын аялал жуулчлалын засаг захиргааны алба нь бүх шатны холбогдох хууль тогтоомж, төрийн удирдамж, бодлогын дагуу аялал жуулчлалын хөгжлийн хуулийг дагаж мөрдөх, улс орон эсвэл бүс нутаг руу чиглүүлэх, аялал жуулчлалын салбар нь макро менежмент, цогц зохицуулалттай ажлуудыг явуулдаг. Аялал жуулчлалын хөгжил дэх менежментийн тогтолцоо нь улс орон, бүс нутгийн хоорондох улс төрийн тогтолцоо, менежментийн систем, аялал жуулчлалын хөгжил харилцан адилгүй байдаг тул аялал жуулчлалын засаг захиргааны удирдлагын тогтолцоо, холболт, үйл ажиллагааны хувьд ялгаа байдаг тул улс орон, бүс нутаг бүр тухайн улс, бүс нутагт тохирсон аялал жуулчлалыг тухайн нөхцөл байдлын дагуу сонгох ёстой.

¹⁸Ян Ёубинг редакторууд: "Аялал жуулчлалын удирдлага", Бээжингийн аялал жуулчлалын боловсролын хэвлэл 2006, анхны хэвлэл, 4-8-р хуудас.

Түүний менежментийн агуулга нь дараахь дөрвөн үндсэн зүйлийг багтаах ёстой: нэг, аялал жуулчлалын удирдлагын сэдэв, объект:хоёр, аялал жуулчлалын удирдлагын арга зам: гурав, аялал жуулчлалын удирдлагын зорилго: дөрөв, аялал жуулчлалын удирдлагын мөн чанар.

Аялал жуулчлалын менежментийн хамгийн чухал удирдлага нь дээр дурдсан засаг захиргааны ерөнхий менежментээс гадна улс төрийн, албадлагын, хууль ёсны үйлчилгээний онцлогоос гадна бүгдэд зөвшөөрөгдсөн цогц онцлогтой.

Дүгнэлт

Аялал жуулчлалын салбарын хөгжил нь бидэнд түүхэн өв уламжлал, ёс заншлаа хадгалан, үр хойчдоо өвлүүлэн үлдээх, олон улс орнуудад сурталчилан таниулах гол түлхүүр болох юм. Ерөнхийдөө аялал жуулчлалын бодлогын хувьд стандарт, зохицуулалтыг боловсронгуй болгох нь харьцангуй богино хугацаатай бөгөөд тодорхой хугацаанд аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бодит хэрэгцээнд хариу өгөх боломжтой. Энэхүү уян хатан байдал ба цаг үеэ олсон байдал нь тодорхой асуудлууд дээр илүү тод харагддаг. Аялал жуулчлалын бодлогын зорилтуудын олон талт байдал нь хөгжлийн түвшин янз бүр байдгаас шалтгаалж, улс орнуудын аялал жуулчлалын хөгжлийн ялгаа нь тусгагдсан байдаг байна. Аливаа улс оронд аялал жуулчлалын бодлогын зорилго нь хөгжлийн янз бүрийн үе шатуудад өөр өөр байдаг. Нэмж дурдахад, аливаа улс орны хувьд өөр өөр бүс нутгийн аялал жуулчлалын бодлогын зорилтууд хоорондоо эрс ялгаатай байдаг. Заримдаа бодлого тодорхой нөхцөл байдлаас шалтгаалан өөрчлөгдөж, дасан зохицох, хэрэгжүүлэх боломжгүй нөхцөл байдалд хүргэдэг. Гадаад орчны өөрчлөлтөөс үүдэлтэй бодлого, зорилтын хоорондын зөрүүг арилгахын тулд сайн бодлогыг автоматаар шинэчлэн боловсруулж болно. Мөн сайн бодлого нь уян хатан байдлыг хангаж, бодлогын хэрэгжилтийг нэмэгдүүлдэг. Тиймээс бодлогын түвшин өндөр байх тусам бодлогын уян хатан чанарыг хангахын тулд "Бүх асуудлыг нэг аргад нийцүүлэн шийдэхгүй" гэсэн асуудлуудаас ерөнхий заалт, тайлбарыг гаргаж өгөөд энэ нь орон нутгийн хувьд илүү тодорхой зүйлийг боловсруулахад тохиромжтой юм. Бүс нутгийн ялгаа асар их байгаа хөгжиж буй орнуудын хувьд бодлогын заалтуудын уян хатан чанар хадгалах нь илүү чухал юм.

Abstract

The sources are reported that the world's tourism development has started since the 1960s. After a half-century, tourism has become the world's largest industry. Thus, countries are aiming to develop tourism industry.

In the age of globalization, tourism has become a important motivation in its history of development and known as most peaceful and generous industry. The society has created a strong tourism demand by itself in now-days, more and more tourists are interested in unique culture, civilization and virgin nature from developed counties. It is a best opportunity for those countries to participant with this huge tourism market by their own unique way. The tourist industry brings the economic growth, increase in employment and its responsibility of sustainable development.

Ном зүй

1. Dunn, William. (1994) ,Public Policy Analysis: An Introduction. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Циу Чантай иш татсан: "Бодлогын шинжилгээ", Тайпей Скай Их сургууль, 2008 оны хэвлэл, хуудас 13-14.
2. Hogwood, B.W. and Gunn, L..A (1984) .Policy Analysis for the Real World. Oxford: Oxford University Press. pp 15-16.
3. Radin, Beryl A. (2000) .Beyond Machiavelli: Policy Analysis Comes of Age. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
4. Cochran, Charles L. and Malone, Eloise. (1995) . Public Policy: Perspectives and Choices. New York: McGraw-Hill, Inc.
5. ᠔Циу Чантай: Бодлогын дүн шинжилгээ, Тайпей Скай Их Сургуулийн Хэвлэл, 2008, хуудас 26-31.
6. Richer L.K., The Politic of Tourism in Asia (М) . Honolulu, University of Hawaii Press, 1989, PP.1-2.
7. Hall C.M., Tourism and Politics: Policy, Power and Place (М) Chichester, U.K.: Wiley, 1994. PP.2, PP.195, PP.92-93, PP.62-91, PP.65-66, PP.18.
8. Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 2006, 21-р боть, № 7, хуудас 85.
9. David L. Edgell, International Tourism Policy (М) .New York: Van Nostrand Reinhold, 1990, pp.163-164.
10. Cheong So-Min, Miller M.L., "Power and tourism: a foucauldian observation", Annals of Tourism Research, 2000, 27(2) pp.371-390.
11. Pizam A. "Does tourism promote peace and understanding between unfriendly nations?" In Lickorish, L. & Jenkins, C. An Introduction to Tourism (М) Oxford: Butterworth-Heinemann, 1997, pp.211.
12. Elliot J., Tourism and Public Sector Management (М) , London, New York: Routledge, 1997.
13. Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 2006, 21-р боть 7 № 7.
14. Hall C.M., Page S. Tourism in South and Southeast Asia, Oxford: Butterworth-Heinemann, 2000.
15. Matthews H. G. International tourism: a political and social analysis (М) .Schenkman Publishing Company, Inc. USA., 1978, pp.88, pp.91-92.
16. Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 2006, 21-р боть 7 № 7.
17. Жимин Тан: "Аялал жуулчлалын улс төрийн улс төрийн шинжилгээ", Аялал жуулчлалын сэтгүүл, 21-р боть. 2008 оны 7-р дугаар, хуудас 88-89.
18. Ян Ёубинг редакторууд: "Аялал жуулчлалын удирдлага", Бээжингийн аялал жуулчлалын боловсролын хэвлэл 2006, анхны хэвлэл, 4-8-р хуудас.